

Від редакції "ПМ": Ми продовжуємо досліджувати ознаки активної школи, цього разу зупинившись на активності у спільноті, яка в Україні з 2003 року переросла в рух громадсько-активних шкіл. Саме із 2003 року громадсько-активні школи (ГАШ) як заклади нового типу почали створюватися в Україні у рамках програми "Школа як осередок розвитку громади", яку проводив Всеукраїнський фонд "Крок за кроком" за організаційної та фінансової підтримки Фонду Чарльза Стюарта Мотта. Відмітними рисами ГАШ стало визнання пріоритетів демократичного управління, партнерства, волонтерства, самоврядування, співпраці з бізнес-структурами, громадськими організаціями, батьківською громадою, адже своїм завданням ці школи визначали не просто дати дітям знання, а й навчити їх жити в демократичному суспільстві, бути його активними громадянами. Метою ГАШ є не відгородити учнів від реального життя, а включити це життя у свої уроки, позаурочну діяльність, створюючи єдине поле громадського виховання не тільки учнів, а й усіх учасників освітнього процесу, забезпечуючи комплексне, системне виховання громадянина не тільки у школі, а й поза її межами. Програма "Школа як осередок розвитку громади" була заявлена лише у 19 пілотних регіонах України, але свою діяльність вона зуміла поширити і на інші території, охопивши майже всю Україну і віднаходячи у кожному регіоні громадсько-активні школи чи такі, які хочуть набути цього статусу. Пропонуємо Вашій увазі матеріал, в якому розкривається сутність діяльності, історія становлення та розвиток ГАШ на Полтавщині.

УДК 37.091.014.53

ГРОМАДСЬКО-АКТИВНІ ШКОЛИ НА ПОЛТАВЩИНІ: БУДУЄМО МАЙБУТНЄ РАЗОМ

Р. Л. Гавриш, Т. В. Водолазська

Досліджуються результати і соціальні ефекти розвитку Полтавської обласної мережі громадсько-активних шкіл.

Гавриш Р. Л., Водолазская Т. В. Общественно активные школы на Полтавщине: строим будущее вместе.

Исследуются результаты и социальные эффекты развития Полтавской областной сети общественно-активных школ.

R. Gavrysh, T. Vodolazska. Community Schools in Poltava Land: Building the Future Together.

Results and social effects of development of Poltava Regional Network of Community Schools are explored.

Аналіз джерел, присвячених стратегії реформування освіти [6; 12; 13], та огляд чинного законодавства в цій сфері [16] дозволяє відповісти на запитання: якою має бути школа майбутнього? Самостійною організацією, що несе соціальну відповідальність за свою діяльність і націленою на саморозвиток задля кращого майбутнього.

Яка ж модель навчального закладу відповідає цивілізаційним викликам сьогодення?

Громадсько-активна школа [1; 11; 12]. Власне, назва визначає її місію – налагодження соціального партнерства і мобілізація місцевих ресурсів для підвищення якості життя. Громадська означає відкриття для діалогу та співпраці з владою, підприємствами, громадськими організаціями, батьками та всіма, хто бажає долучи-

тися до суспільно значущих справ; активна – бере активну участь в ухваленні рішень на рівні територіальної громади, ініціює різноманітні соціальні проекти, сприяє формуванню самосвідомості й активної громадянської позиції її суб'єктів та інституцій. Базовими принципами діяльності громадсько-активної школи є демократизація, партнерство, волонтерство. Демократизація школи відкриває широкі можливості залучення громадян до спільної діяльності на всіх рівнях. Налагодження партнерських відносин з усіма зацікавленими сторонами та розвиток волонтерського руху сприяє розв'язанню багатьох завдань як у школі, так і в громаді.

Розуміючи унікальність даної моделі, Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського підтримав ідею перетворен-

Гавриш Римма Леонідівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри менеджменту освіти ПОІШПО.

Водолазська Тетяна Володимирівна, старший викладач кафедри менеджменту освіти ПОІШПО.

ня шкіл області на осередки розвитку громад. Важливим кроком у цьому напрямку стала реалізація у 2009-2012 роках розробленого на кафедрі менеджменту освіти пілотного проекту "Розвиток Полтавської обласної мережі громадсько-активних шкіл: форми, зміст, переваги" [14], автори якого на Міжнародній виставці "Інноватика в освіті України" були нагороджені почесним дипломом "За внесок у розвиток освітніх інновацій". Мета проекту полягала в апробації інноваційної, громадсько-активної моделі школи на базі загальноосвітніх навчальних закладів Полтавської області. Його головні завдання: об'єднати школи, які свідомо обрали цей шлях розвитку, в обласну мережу задля навчання, співпраці та обміну досвідом; дослідити якість діяльності громадсько-активних шкіл шляхом проведення самоцінювання відповідно до Міжнародних стандартів.

Що зроблено в рамках реалізації проекту? Яких результатів досягнуто? У чому полягає значення соціальних ефектів?

У 2009 році обласна мережа об'єднала 12 шкіл, у 2010 році вона налічувала 20 загальноосвітніх навчальних закладів, у 2011 році їхня кількість зросла до 27 і в 2012 році досягла показника 40 шкіл. Діяльність мережі базується на вертикальних і горизонтальних зв'язках, опосередковано через регіональний ресурсний центр (кафедра менеджменту освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського), який надає науково-методичний супровід, забезпечує інформаційний простір, створює умови для взаємодії та налагодження партнерства [9].

За результатами аналізу активності громадсько-активних шкіл можна говорити про три рівні їх залучення та розвитку: представницький, партнерський і організаційний. Лідерами руху є Полтавська школа № 18 та Дібрівська школа Миргородського району, які представляють не лише область, а й Україну на міжнародному рівні. Учасники кількох міжнародних проектів, вони здійснюють наставництво і консультування. Досвід Полтавської ЗОШ № 18 презентовано в навчальному фільмі "Школа для громади, громада для школи", знятого на замовлення Всеукраїнського фонду "Крок за кроком" для його популяризації як в Україні, так і в світі. 15 шкіл зареєстровано в національній базі даних громадсько-активних шкіл. Вони беруть активну участь у Всеукраїнських і обласних науково-практичних конференціях і семінарах, колоквиумах, круглих столах, навчальних тренінгах; ініціюють різноманітні заходи щодо поширення концептуальних засад громадсько-активної школи та

впровадження технологічних інновацій у своїх районах. Решта шкіл перебуває на стадії трансформації у громадсько-активні [9].

Дослідження процесів реформування в галузі освіти виявили умови, які дійсно сприяють позитивним змінам. Ініціатива, вміння гнучко реагувати на конкретні потреби та синергетична взаємодія всіх суб'єктів і структур здатні забезпечити успіх [7; 8]. Тому важливим досягненням вважаємо впровадження у практику громадсько-активних шкіл технології самооцінювання якості діяльності за Міжнародними стандартами, які охоплюють такі сфери: лідерство, партнерство, соціальна інклюзія, послуги, волонтерство, навчання упродовж усього життя, розвиток громади, залучення батьків, шкільна культура. Проведення евалюації (самооцінювання) зібрало за круглими столами небайдужих до освітніх і соціальних проблем людей: педагогів, учнів, батьків, представників громади, наявних і потенційних партнерів, було почуто думки різних цільових груп, визначено можливості, з'ясовано пріоритети і на цій основі розроблено плани, проекти, програми [2; 3; 5; 10; 15].

Наведемо приклади соціальних ефектів розбудови громадсько-активної моделі шкільної організації та проведення самооцінювання [4].

Полтавська школа № 18, директор якої – Оксана Йосипівна Горіна, активно використовує виховний потенціал громади. У школі працює гурток народної іграшки (керівник – Наталія Олександрівна Свиридчук, голова Полтавської обласної спілки майстрів народного мистецтва України, майстер народної ляльки, лауреат премії В. Г. Короленка); ведеться дослідна робота з бджільництва (керівник – Наталія Дмитрівна Сенчук, голова Полтавської обласної організації "Спілка пасічників"), для молодших школярів працює ляльковий театр, діяльність якого курирують артисти Полтавського академічного обласного театру ляльок. Набуває поширення волонтерство. Учні, вчителі, батьки, мешканці громади стали ініціаторами щорічних заходів "Свято вулиці", "Тиждень добра". Вони пишаються результатами втіленого у життя соціального проекту "Обладнаємо спортивне містечко своїми руками". Це підтримує інтерес учнів до життя в громаді, з'являється натхнення, що народжує віру у власні сили, бажання творити добро.

Одним з напрямів Дібрівської школи Миргородського району, де директор Олег Миколайович Рудченко, є навчання батьків і членів громади. Школа надає широкий спектр послуг мешканцям села. Перш за все, це користування шкільними

комп'ютерами, мережею Інтернет, завдяки чому можна поспілкуватися в Skype, надрукувати необхідні документи. Для людей старшого покоління, які мають потребу у використанні сучасних інформаційних технологій, працює консультаційний пункт, де вчитель інформатики В. В. Вакула завжди надасть кваліфіковану допомогу. Прикладом розширення послуг є спільне використання шкільного стадіону. Односельці можуть скористатися футбольним полем, спортивним спорядженням для гри у волейбол, баскетбол, для громади працює шкільний тренажерний зал. У школі відкрито бібліотечні фонди, працюють гуртки, клуби за інтересами, секції. Школа дала притулок хореографічному ансамблю, оскільки холодний сільський будинок культури не може створити належні умови для систематичних репетицій. Почуття належності до місцевого співтовариства робить справу навчання і виховання важливою для всіх.

Тривалий час соціальні процеси у селі Абрамівка Машівського району наближалися до катастрофи: було майже повністю знищено інфраструктуру села, сільськогосподарське підприємство перестало існувати, безробіття набуло загрозливого характеру, культурне життя завмерло. Як наслідок – байдужість батьків до школи і навіть навчальних успіхів власних дітей. Проаналізувавши ситуацію, директор школи Антоніна Олександрівна Каплун поставила перед педагогічним колективом пріоритетне завдання – напрацювання методик і розроблення технологій соціальної адаптації учнів, батьків, мешканців села до умов сьогодення, утворення на базі школи центру розвитку громади, забезпечення додаткових освітніх і культурних послуг.

Потреба соціалізації родин, оздоровлення духовності громади, забезпечення можливості підвищення освітнього рівня протягом усього життя – це найбільш ефективний шлях формування в учнів школи громадянської свідомості, прагнення до морального та інтелектуального самовдосконалення, набуття досвіду для адаптації у подальшому житті. Так, у дошкільному навчальному закладі працював клуб відповідального батьківства, завданнями якого є поширення сучасних педагогічних знань, вивчення традицій етнопедагогіки. На базі початкових класів створено клуб досвідченої родини, метою якого є набуття батьками знань про розвиток здібностей учнів. Батьки залучаються до ведення фрагментів уроків. Наприклад, мама (тато) представляє виразне читання тексту, який буде опрацьовано у процесі уроку, здійснює перевірку табличних випадків, усну лічбу, проводить спільно з учителем екскурсію на

природу, організовує досліди, експерименти тощо. Така робота готується під керівництвом учителя заздалегідь, з дотриманням методичних вимог викладання у початкових класах. Батьки також беруть активну участь у художній самодіяльності, спільно організовують дозвілля. На базі школи створено клуб літніх людей "Надвечір'я". Велична простота їхніх знань, розуміння незаперечних життєвих істин – підґрунтя для виховання і дітей, і дорослих, збереження народних традицій українського народу.

Місією Кременчуцької школи № 16 є формування освітнього середовища – вітапростору успішної особистості. Колектив школи під керівництвом Олексія Васильовича Довбні працює над створенням умов для реалізації творчого потенціалу; виховання громадянина демократичної держави; особистості, що відчуває й цінує ідеали свободи й рівності, усвідомлює вагу людської гідності, здатна сама визначити пріоритети власного життя, прагне встановлення справедливої і стабільної політичної системи й готова підтримувати її існування; набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування надбань українського народу; розвиток духовності, фізичної досконалості, а також моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури.

У Супрунівському навчально-виховному комплексі під керівництвом Оксани Михайлівни Таранець активно впроваджується проектний менеджмент. У 2011 році цей заклад втілює у життя соціальний проект "Обладнаємо майданчик своїми руками". Мета проекту полягала в організації дозвілля у селі Супрунівка та пропагування здорового способу життя. У результаті мешканці села мають обладнаний спортивно-ігровий майданчик, але головне, що суспільно-корисна справа об'єднала односельців, надихнула на нові звершення. У 2012 році завдяки учнівським науковим дослідженням "Проблема утилізації побутових відходів", "Дерева – легені планети", "Мешканці супрунівських ставків" було розроблено проект "Довкілля", спрямований на озеленення та благоустрій села.

Громадська діяльність Калашниківського навчально-виховного комплексу, де директор Жизіцький Володимир Володимирович, має давні традиції взаємовигідної співпраці закладу з громадою, сільськогосподарськими підприємствами та місцевим самоврядуванням, що діють на території сільської ради. Керівник місцевого сільськогосподарського товариства І. І. Степаненко, сільський голова В. В. Куць завжди є найпершими помічниками у вирішенні життєво важливих питань в організації діяльності школи,

бажаними гостями на загальношкільних конференціях, масових заходах та під час проведення свят. Мешканці села пишуться своєю школою, бо кожний доклав зусиль, щоб покращити її матеріальний стан і благополуччя, адже сприятливі умови навчання – запорука здоров'я й успіхів учнів, майбутнього нашого суспільства.

У підсумку зазначимо, соціальна активність сприяє зростанню іміджу шкіл, створює соціальний капітал, дозволяє залучати додаткові, зокрема, матеріальні ресурси, згуртовує громаду на шляху утвердження демократичних цінностей і створення громадянського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Водоласька Т. В. Як створити громадсько активну школу / Т. В. Водоласька, Р. Л. Гавриш. – Київ : Шкільний світ, 2011. – 128 с.
2. Гавриш Р. Л. Евалюація діяльності громадсько активних шкіл за міжнародними стандартами / Р. Л. Гавриш, Т. В. Водоласька // Постметодика. – 2012. – №1. – С. 19 – 25.
3. Гопкінз Д. Оцінювання для розвитку школи / Д. Гопкінз / [пер. з англ. Г. Вець]. – Львів : Літопис, 2003. – 256 с.
4. Громадсько активна школа – гарант розбудови демократичного суспільства : науково-методичний посібник. – Полтава : ПО ІППО, 2012. – 31 с.
5. Гусак О. Якість освіти: визначити, щоб оцінити / О. Гусак // Директор школи. – 2010. – № 29. – С. 1-14.
6. Дзвінчук Д. Освіта в історико-філософському вимірі: тенденції розвитку та управління : монографія / Д. Дзвінчук. – Київ : Нічлава, 2006. – 378 с.
7. Загвоздкин В. Гибкая школа. Общая стратегическая цель как условие системных изменений в сфере образования / В. Загвоздкин // Управление школой. – 2008. – № 19 (478). – С. 3-12.
8. Загвоздкин В. Эффективная школа. О направлениях обеспечения и развития качества школьного образования за рубежом / В. Загвоздкин // Управление школой. – 2007. – № 18. – С. 10-12.
9. Інноваційний розвиток освітнього середовища громадсько активних шкіл : науково-методичний посібник / [упоряд. Т. В. Водоласька, Р. Л. Гавриш]. – Полтава : АСМІ, 2012. – 124 с.
10. Корпорович Л. Сучасні концепції евалюації в контексті викликів регіонального

розвитку [Текст] / Л. Корпорович // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – Вип. 6 : збірник наукових праць. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – С. 80-89.

11. Общественно-активные школы в России: объединяем усилия. – Самара, 2008. – 68 с.
12. Організація та розбудова громадсько активної школи : навчально-методичний посібник / [за ред. Г. Єльнікової]. – Київ : ВФ "Крок за кроком", 2007. – 172 с.
13. Эффективная школа // Постметодика. – 2004. – № 6. – 64 с.
14. Розвиток Полтавської обласної мережі громадсько активних шкіл : стандарти, досвід, перспективи // Освіта Полтавщини. – 2010. – № 21/22. – 72 с.
15. Самооцінювання в школі / [пер. з пол. О. Гарцули]. – Львів : Літопис, 2011. – 186 с.
16. Середня освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання / [за заг. ред. В. С. Журавського]. – Київ, 2004. – 1084 с.

Цитувати: Гавриш Р. Л., Водоласька Т. В. Громадсько-активні школи на Полтавщині: будемо майбутне разом / Р. Л. Гавриш, Т. В. Водоласька. // Постметодика. – 2012. – № 6. – С. 45–48.

© Р. Л. Гавриш, Т. В. Водоласька, 2012. Стаття надійшла в редакцію 22.12.2011 ■